

Kasvatuksellinen ohjaus itsekasvatukseen

Ari Sivenius

J. E. Salomaa 1952. Nuorisonohjaajan kasvatusoppi. Porvoo: WSOY. 149 s.

Turun yliopiston filosofian professori Jalmari Edvard Salomaa (1891–1960) oli monipuolinen valistusajattelija ja kasvatusopillisten teosten kirjoittaja. Vuonna 1952 julkaistu *Nuorisonohjaajan kasvatusoppi* on kiehtova ja ajatuksia herättävä kirja kasvatuksesta, neuvonnasta ja ohjauksesta nuorisotyön moninaisessa kentässä. Esimerkiksi Lasse Siurala (2013) pohtii *Nuorisotutkimus*-lehden numerossa 4/2013 samankaltaisia teemoja, joihin Salomaa tarttui jo vuonna 1952.

Etenen seuraavassa kirjan pääteemojen mukaisesti nostamalla esiin nykypäivän nuorisotyön kannalta kiinnostavia sisältöjä ja kysymyksenasettelua. Kirjan punaisena lankana on kasvatuksen olemus nuorisotyön konkretiassa. Kirja alkaa kasvatus-termin kuvaamisella. Aloitus on tuon ajan kasvatustieteelliselle kirjallisuudelle varsin tyypillinen. Salomaa jäsentää kasvatuksen olemusta seikkaperäisesti sitoen sen samalla neuvontaan, nuoriso-ohjaajan tärkeimpään työkaluun. Kirjassa korostetaan kasvatuksen merkitystä ihmiseksi tulemisessa. Laajasti ymmärrettyinä kasvatusta on meidän kaikkien yhteinen projekti: ”me kaikki – olimme minkäikäisiä tahansa – olemme sekä kasvatettavia että kasvattajia” (Salomaa 1952, 5). Salomaa kuvaa kasvua elämänlevyiseksi projekti, johon koko ympäröivä yhteisömmme väistämättä vaikuttaa. Rajatummin Salomaa näkee kasvatuksen pyrkimyksenä toimia kasvatettavan parhaaksi. Kasvatus on suunnitelmallista vierellä kulkemista ja tietoisien tarkoituksellista kasvatettavaan vaikuttamista. Lähtökohtana on kasvatuksellinen tahdikkaus ja rakkaus.

Neuvonnan päämääränä on kehittää kasvavasta sukupolvesta itsenäisiä persoonallisuuksia ja yhteiskuntaelämän kannattelijoita (Salomaa 1952, 11). Neuvonta on kasvavan tukemista sellaisissa elämäkohdissa, joissa nuori ei pääse omin voimin eteenpäin. Salomaan mukaan tämä voi edellyttää lisätehtävien antamista niin yksilöille kuin ryhmillekin. Joskus kasvava voi juuttua kiinni johonkin tehtävään. Tällöin nuoriso-ohjaajan on tultava tueksi neuvomaan. Tämä voi tapahtua teknisen asiantuntijan roolissa tai vaikkapa vain toimimalla kilpailussa arvostelijana. Neuvonnassa on toimittava rakentavasti ja herättävästi. (Salomaa 1952, 12.)

Salomaan pedagoginen ajattelu kytkee kasvatuksellisen ohjausotteen nuorisotyön kenttään. Ohjenuorana on sivistyksen idea: ”Kasvatus kaikissa muodoissaan – siis myös neuvonta – on ihmisen muotoutumista eli sivistämistä, tarkemmin hänen muotoutumistaan sivistysolennoksi” (Salomaa 1952, 15). Neuvontamuotoja kuvatessaan Salomaa saa lukijan pohtimaan neuvonnan ja kasvatuksen olemusta. Pedagogis-ohjaukselliset periaatteet nuorisotyön menetelmissä eivät ole enää niin suoraviivaisia kuin menneinä aikoina. Toisaalta, emmehän mekään halua tukahduttaa kasvavan tahtoa. Sen sijaan haluamme ohjata yksilön pyrkimyksiä ja taipumuksia niin, että hänestä kehittyy sopusuhtainen persoonallisuus ja yhteiskunnan kelvollinen jäsen. Tämä kaikki vaatii ohjaajan kasvatuksellista rakkautta kasvatettaviinsa. (Salomaa 1952, 116.)

Nuorten työpajatoimintaa tutkivalle Salomaan pohdinnat ovat ajatuksia herättävää luetavaa. Onko ”vierellä kulkeva kasvattaja” nuorisotyön kasvatuksellista ohjausta tekevä toi-

mija? Soveltuisivatko Salomaan esittelemät neuvontamuodot myös oman aikamme nuorisotyön menetelmiksi tai toimintamuodoiksi? Neuvonnan menestymisen edellytyksenä Salomaa pitää sitä, että nuoriso-ohjaaja kykenee herättämään ja ylläpitämään innostusta edustamaansa asiaa kohtaan. Siksi myös ohjaajan on oltava asiastaan innostunut. Tämä voi olla kuitenkin vaikeaa, ”kun hän monia kertoja on joutunut jauhamaan samoja asioita”. Leipääntymisen vastalääkkeeksi Salomaa esittää jatkuvaa oman asiantuntemuksen lisäämistä. Ohjaajan on pyrittävä yhä enemmän syventymään asiaansa ja totuttauduttava katsomaan sitä kasvavien kannalta. (Salomaa 1952, 116.)

Salomalle jokainen on omalaatuinen yksilöllisyys, ja tämä yksilöllisyyden periaate tulee huomioida nuorisotyön menetelmiä miettiessä. Siksi myös neuvonnassa on pyrittävä perehtymään jokaiseen yksilöön ja hänen vastoinkäymisiinsä, tunnustaen hänen ainukertaisuutensa. On osoitettava, että hänestä välitetään ja kunnioitetaan ihmisenä, ylipäättään halutaan auttaa.

Neuvontamuotojen menetelmiksi Salomaa nostaa opetuksen, keskustelun, sosiaalisen työskentelyn, retkeilyn, juhlat ja illanvietot. Menetelmissä piirtyy selvästi kasvatuksellinen ohjausote. Erityisen tärkeää on kehittää omatoimisuutta, jota Salomaa kuvaa oleellisemmaksi kuin tietuelämä. Siten nuorisotyössä on varattava paljon tilaa ”toiminnallisuudelle, ruumiillisten, siveellisten ja yhteisöllisten voimien kehkeytymiselle”. (Salomaa 1952, 124–125.) Tässä kohden ajatus jatkuvasta itsekasvatuksesta alkaa nousta esiin aina vain selväpiirteisemmin.

Kerhotyön Salomaa näkee keinona virittää ja kehittää omatoimisuutta. Ihminen kasvaa työnsä mukana silloin, kun hän näkee itse saavansa jotakin aikaan. Salomaa toteaa, että

[T]odellista sivistystä ei synnytä se, mikä ulkopuolelta tyrkytetään kasvavalle, vaan se, minkä hän itse sisäisesti elävässä toiminnallisuudessa, omatoimisuudessa omaksuu ja omalla tavallaan muokkaa. Itse ajatella ja kuulla, itse ajatella ja arvostella, itse elää ja luoda, itse toimivana ja hahmottavana puuttua ympäristön olosuhteisiin: siinä tie, jota kulkien kasvavan taipumukset kehittyvät omien luontumustensa mukaisesti. (Salomaa 1952, 125.)

Tästä johtuen nuorisotyön toimintaympäristö ei saa olla liian järjestettyä ja menetelmällisesti lopullista. Sen sijaan tarvitaan lähestymistapa, joka tyytyy myös niin sanotusti vähäisempään. Tämä vasta synnyttää osallistujissa parhaimman potentiaalisen määrän taitoja, kykyjä ja työniloa.

Omatoimisuuden tärkeänä puolena on kasvatuksellinen ohjaus itsenäiseen työskentelyyn, johon liittyy myös toinen kasvatuseriaate eli toiminnan vapaus. Nuorisotyö tarjoaa myös tähän otollisen toimintaympäristön. Osallistujat saavat ”vapaasti toimia itse, panna työhönsä oman harrastuksensa ja henkensä leiman.” (Salomaa 1952, 125.) Sitä vastoin jos ohjaaja tekee kaiken valmiiksi, nuoret saattavat jäädä pois toiminnasta.

Kirjasta ilmenevät pedagogis-ohjaukselliset periaatteet luovat pohjaa nuorisotyön menetelmille. Salomaa nostaa keskiöön yhteisön ja yksilön välisen suhteen korostaen samalla yksilön yhteisöllistä sidonnaisuutta ja ajanhengen merkitystä. Kasvatus- ja neuvontamenetelmät tarvitsevat tilaa ja aikaa monessa mielessä. Jos esimerkiksi yksilön kehitys on hidasta, on menetelmien joustettava. Tähän liittyen Salomaa puhuu kasvatuksellisesta tahdikkuudesta eli oikeiden menetelmien joustavasta ja tarkoituksenmukaisesta valinnasta. Havainnollisuuden periaate on myös keskeinen asia Salomaan ajattelussa. Yhdistämällä työ ja harjoitus voidaan havainnollistaa työn merkitystä ylipäättään. Harjoituksin voidaan myös edistää ”huonojen” tottumusten karsimista ja ”hyvien” päätösten toimeenpanoa.

Nykypäivän nuorisokasvatusta ajatellen Salomaa kirja tarjoaa kiinnostavia ja tärkeitä näkökulmia nuorisotyöhön ja työpajatoimintaan. Salomalle nuorisotyön ensisijainen tehtävä on jatkuvaan itsekasvatukseen ohjaaminen. Kasvatukselliselta ohjausotteelta vaaditaan kasvavan ihmisen vastuunalaista palvelua ja tähän toimintaan kypsää tahtoa, miелensuuntaa ja taitoa. Mitä kaikkea ohjaajalta odotetaan, niin ensisijaista on hänen oma persoonallisuutensa. Nuoriso-ohjaajan tai työvalmentajan on löydettävä harjoittelemalla ja kokeilemalla juuri se oma juttunsa, johon tukeutuen hän voi toteuttaa soveltavaa neuvontaotetta nuorten parissa työskennellessään.

Salomaa (1952, 147) toteaa, että vaikka ohjaajan ihannekuvaa on vaikea määritellä, joi-takin häneltä edellytettäviä ominaisuuksia voidaan silti tunnistaa. Yksi näistä on kasvatuk-sellinen rakkaus, joka saa ohjaajan tai yksilövalmentajan tekemään pyyteetöntä työtä nuoren tukemiseksi. Tämä kiintymys harjaannuttaa ymmärtämään nuoren hyviä ja vähemmän hyviä puolia. Se helpottaa myös asettumista nuoren asemaan. Kasvatuksellisesta rakkau-desta kehkeytyy nuorten parissa toimivalle tarpeellinen luottavainen ja myönteinen suhtau-tumistapa elämään ja ihmisiä kohtaan. Myös innostuneisuus ja kasvatuksellinen tahdikkaus ovat ominaisuuksia, joista ei ole ainakaan haittaa nuorisotyössä. Nuoriso-ohjaajan innostus ja valmius tarttua käytännön tilanteisiin auttavat saamaan kosketuksen nuoriin. Eikä olisi ainakaan haitaksi, jos ohjaajakin toteuttaisi elämässään itsekasvatuksen ideaa.

Salomaan yli kuusikymmentä vuotta sitten kirjoittamalle teokselle on ominaista johdon-mukainen kasvatuksen perimmäisten kysymysten pohdinta unohtamatta silti nuorisotyön konkretiaa. Salomaan oppikirja on sivistynyt puheenvuoro, jossa korostuu nuorisotyön kasvatuksellinen puoli. Moni kirjassa esitetty ajatus on kestänyt hyvin aikaa, joten ne soveltu-vat keskustelunavaukseksi myös nykypäivän kasvatuskysymyksiä ja ohjausmenetelmiä koskeville pohdinnoille. Ehkäpä näin tavoitettaisiin jotain sellaista, mikä modernisaation myötä on jäänyt unohtuksiin. Kirjalla olisi käyttöä myös opinnäytetyönsä aihetta pohtiville opiskelijoille, sillä Salomaan pedagoginen ajattelu virittää joukoittain kysymyksenasettelu-ja, joihin toivoisi tutkimuksessa tartuttavan.

Kirjallisuus

Siurala, Lasse 2013. Nuorisotyö ja -tutkimus vapaassa kellunnassa. Nuorisotutkimus-lehti 31 (4), 61–66.

KT Ari Sivenius on yliopistonlehtori Itä-Suomen yliopiston Kasvatustieteiden ja psykologian osastolla